

Războiul de țesut cu greutate

I. Săvescu

Îmbrăcămintea a jucat un rol deosebit de însemnat în viața omului. Aceasta, alături de adăposturi și folosirea focului, l-au ajutat să înfrunte intemperiiile, să înainteze în regiuni cu climă diferită și chiar rece.

Care a fost cel dintâi material de care s-a slujit omul în confecționarea îmbrăcăminții ? De bună seamă blănurile animalelor sălbatice. Abundența și varietatea instrumentelor de cremene și ale altor pietre tari pentru prelucrarea pieilor, descoperite în așezările paleolitice și neolitice, precum și instrumentele de cusut: suvacuri, sule, ace de os, din care unele au scăpat agenților neîndurători ai naturii, dovedesc aceasta. Desigur, că s-au servit și de instrumente de lemn de esențe tari dar care nu au ajuns până la noi. Ca materiale pentru cusut, înafară de tot felul de fibre vegetale, s-au slujit și diferite țesuturi animale ca: tendoane, intestine, etc.

Țesăturile. Întrebuințarea plantelor textile și a lânii în îmbrăcămintea a apărut de abia când oamenii au început să treacă la viața sedentară, să se ocupe cu cultivarea plantelor și creșterea animalelor, îndeosebi a oilor.

Fibrele unor plante, coaja și lujerii anumitor arbori, erau cunoscute de oameni încă din paleolitic. Din aceste materiale își făceau corzi pentru arcuri, legau cu ele diferite instrumente, își coseau hainele de blană, făceau lațuri, dar mai ales împleteau coșuri de care oamenii au avut în toate timpurile mare nevoie. Judecând după coșurile împletite de populațiile retardate actuale, dintre care unele perfect impermeabile și în care se poate chiar fierbe apa, credem că oamenii paleoliticului și neoliticului au fost nișteminunați împletitori. Materialele, modelele, tehnica s-au transmis din generație în generație. Măiestria omului din paleolitic în arta împletitului l-a ajutat pe omul neolitic să născocască minunata artă a țesutului.

În comparație cu ceramica sau cu metalurgia aramei, arta țesutului a fost mult mai puțin studiată. Dacă îndeletnicirile pomenite mai sus pot fi urmărite pas cu pas de la cele dintâi începuturi, nu tot așa stau lucrurile cu meșteșugul complicat al țesutului.

Desigur că din țesăturile acelor vremuri din instrumentele de lemn și os întrebuințate la țesut nu au răzbătut până la noi decât prea puține. Totuși sunt destule urme materiale, mărturii monumentale, ba chiar și literare cu ajutorul cărora vom încerca să reconstituim războiul de țesut cu greutate de pământ care, după noi, a generat războiul vertical și orizontal cu rost, rămas până astăzi. Tehnica țesutului în acest război s-a pierdut în negura vremurilor deși el a fost în uz la unele triburi nomade de pe cuprinsul țării noastre până în secolul al IV-lea e.n.

Etnografii americani Chalple și Coon, care fac o clasificare a tipurilor de războaie de țesut, trei la număr, nu pomenesc nimic de războiul cu greutate de pământ. De altfel, nici I. Lips nu pomeniște decât în treacăt de greutatea de țesut.

Mărturii materiale. Cele mai vechi și mai sigure mărturii materiale despre existența meșteșug îl constituie așa numitele fusaiole sau prâsnele unanim recunoscute ca fiind întrebuințate la tors și răsucit. Sunt niște greutatea de pământ ars, de dimensiuni reduse, de forme diferite - sferice, tronconice sau bitronconice, având în general diametrul între 0,004-0,005 m. Fiecare dintre aceste piese au o gaură verticală în care se fixa un fus de lemn. Aceste instrumente au ținut fusului până au apărut mijloace lesnicioase pentru confecționarea lor din lemn. Ele au rămas neschimbate milenii.

La Titelca-Tg. Ocna, așezare getică, noi am găsit o fusaiolă absolut identică ca formă, mărime, pastă, cu una găsită la Podei-Tg.Ocna, așezări vecine dar depărtate în timp. Unele dintre aceste fusaiole găsite la Cucuteni, Hăbășești și în alte așezări din țară și de peste hotare, sunt chiar colorate și frumos ornamentate.

În afară de fusaiole, în cele mai multe așezări neolitice și eneolitice ba chiar și unele din epoca bronzului și a fierului, atât în Europa cât și în Asia, s-au găsit în număr mare niște greutatea de lut ars de formă prismatică, plate, circulare sau tronconice găurite orizontal la partea superioară. Cele mai multe au înălțimea de 0,010-0,012m, iar la bază de circa 0,060m. Multă vreme, mai precis până la apariția reprezentărilor plastice a războiului cu greutatea de pământ, aceste piese au fost considerate drept greutatea pentru plasele de pescuit, deși nici forma și nici greutatea nu le indica pentru o astfel de întrebuințare.

Mărturii monumentale. Și artiștii plastici și-au adus contribuția lor la rezolvarea acestei probleme. La Gumelnița, Podei-Tg.Ocna, Frumușica, Hăbășești, precum și în alte așezări din țară, s-au găsit idoli de pământ ars, vădit înveșmântați, ba ceva mai mult încă, țesătura nu este simplă, ci înfrumusețată cu motive decorative făcute fie cu țesătura, fie adăugate ulterior prin broderii sau cusături, motive ce pot fi urmărite în arta populară până în zilele noastre. Tehnica acestor țesături stârnește admirația lui V. Pârvan, care dă ca sarcină cercetării viitoare să facă un studiu comparativ asupra „... hainelor trace reprezentate pe vasele grecești din epoca clasică și între hainele idolilor carpato-danubieni”.

Și alte opere de artă de pe cuprinsul țării noastre dau de gândit asupra tehnicii țesăturilor cu care sunt îmbrăcate figurile reprezentate pe ele; este vorba de rhytonul de argint aurit găsit la Poroiana-Mehedinți, grupul de bronz de la Năeni Buzău și monumentul de la Adamclissi.

Preluând și adâncind observațiile lui Al. Odobescu, V. Pârvan adaugă în legătură cu asemănarea țesăturilor reproduse de artistul care a lucrat în filigran cornul de băut de la Poroiana cu acelea pe care le-au dăltuit sculptorii de la Adamclissi că: „... sunt de o foarte ciudată tehnică de împletit mai degrabă de cât de țesut”. Și în îmbrăcămintea personajelor din grupul de bronz de la Năieni-Buzău lui V.Pârvan se pare aceeași tehnică ciudată de împletit.

Din plastica antică grecească vom analiza trei vase de pământ pe care se găsesc pictate războaie de țesut cu greutatea. Pe primul vas războiul de țesut este numai urzit și artistul scoate din rând o greutate căreia îi dă o mișcare spre dreapta.

Pe al doilea vas, din secolul al IV-lea î.e.n. se vede foarte deslușit un război de țesut cu greutăți urzit într-un gherghef. Firele de urzeală din acest război apar perechi. Nu se vede suveica, în schimb, se vede un mosor destul de mare pe care este depănată o cantitate de fire. Nu se observă nimic de țesut; cele 16 greutăți sunt foarte distanțate.

Cel de-al treilea vas grecesc reprezintă pe Telemac și Penelopa în așteptarea lui Ulisse. În acest război se vede distinct o pânză bogat ornamentată care începe de sus, nu se vede însă nici suveica, nici ghem cu fire și nici nu se deosebește rostul pânzei. Greutățile sunt foarte distanțate.

Avem și o reprezentare rupestră a războiului de țesut descoperit la Lagozza-Italia. Un alt război de țesut cu greutăți, pictat, de data asta mai nou, din epoca bronzului, a fost descoperit la Odenburg. La acest război un amănunt interesant este faptul că două din greutăți se află una deasupra celeilalte, legate de capetele firului de urzeală înnodat pe sul.

După noi, artiștii antichității numai au schițat războiul de țesut cu greutăți și acestea din urmă sunt pur simbolice. Ei nu s-au gândit că acest meșteșug se va pierde și că peste mii de ani se vor găsi oameni care vor căuta deslegarea metodei de țesut în astfel de războaie verticale.

Dacă din studierea celor trei opere de artă, cornul de băut de la Poiana, grupul de bronz de la Năeni și monumentul de la Adamclissi, V.Pârvan a ajuns la concluzia că hainele personajelor respective erau mai curând împletite decât țesute, apoi nici din reprezentările plastice pomenite de noi, e greu de conceput că ar fi putut ieși o pânză cu rost, ci după cum vom vedea tot un fel de împletitură.

Mărturii literare. Nu numai arta plastică ne arată importanța de care se bucura meșteșugul țesutului în antichitate, ci și literatura. Sunt multe mărturii literare vechi care pomenesc despre arta țesutului, dar nicăieri nu găsim o descriere a războaielor și a tehnicii țesutului, așa cum spre exemplu descrie Plinius cel Bătrân metoda fabricării papirusului.

Din literatura veche grecească desprindem doar prețuirea de care se bucura arta țesutului. Ea era o îndeletnicire cu care se făleau chiar zeii. Era patronată de Athena, fiica lui Zeus, care era ea însăși o țesătoare neîntrecută. Hera, soția lui Zeus: „...era îmbrăcată într-un veșmânt lung, bogat, țesut de însăși Athena”. Tot Athena a țesut veșmintele Pandorei și ale lui Heracle și tot ea învăța pe tinerele fete arta țesutului și a brodatului. Artă țesutului era în vechime rezervată exclusiv femeilor și o îndeplineau nu numai roabele, ci însăși reginele și soțiile eroilor. Așa spre exemplu regina Arete, soția regelui Alkinos „țesea o pânză purpurie”. Când a sosit Ulisse, fiicele regelui Beoției, Arhamenos, stăteau acasă torcând și țesând la serbarea lui Dionisos. Eroul troian Hector, în timpul luptei cu grecii, o îndemna pe Andromaca, soția sa „să toarcă și să țese”, iar când aceasta primește vestea morții lui scapă suveica din mână.

Telemac, fiul lui Ulisse, o îndemna pe mama lui, Penelopa, să toarcă și să țese. Penelopa, care își așteaptă soțul, își amăgea pețitorii că se va mărita numai atunci

când va fi gata un vâl la care lucra, dar ea strica noaptea tot ce țesea ziua ca să amâne tot mai mult această căsătorie nedorită.

Dacă, după cum am spus, din mărturiile literare nu se desprinde metoda țesutului și nici a războiului din care au ieșit, totuși una din ele lasă să se înțeleagă că n-ar fi vorba de o țesătură propriu-zisă, ci mai degrabă de o împletitură. Într-adevăr, în ce fel de război își țesea Penelopa vâlul, de țesătura putea fi admirată de pețitori ziua, iar noaptea putea fi distrămată pentru ca a doua zi să fie din nou țesută și tot așa mereu ? Într-un război de țesut cu rost lucrul acesta ar fi fără putință, pe câtă vreme în războiul cu greutate, cu oarecare dificultate, delegând greutatea, țesătura s-ar fi putut destrăma și materialul recuperat.

Și Herodot pomeneste despre meșteșugul țesutului însă numai în legătură cu cânepa. El spune despre femeile gete: "ele țes pânza din cânepă din care fac hainele lor și a bărbaților lor".

Încercări de reconstituire a războiului de țesut cu greutate de pământ. De îndată ce s-a stabilit rolul greutateilor de pământ ars nu a mai rămas arheolog, muzeograf sau etnograf, care să nu fi fost preocupat de tehnica țesutului în acest război. Printre arheologii din țara noastră vom cita pe C. Mătasă care toată viața s-a străduit să dezlege această tehnică. El și-a imaginat un război foarte apropiat de cele reprezentate pe vasele grecești, un sul sprijinit pe două crăcane. De acest sul atârnav greutatea de un fir de urzeală. Firele erau distanțate la 0,04-0,05m ca să nu se încalce greutatea. Printre aceste fire se petrecea un fir de bătătură.

Se putea realiza, într-un asemenea război, o pânză în care firele de urzeală erau distanțate la 0,04-0,05m? De bună seamă nu. După cum vom vedea, rolul greutateilor nu era de a ține firul întins de urzeală. Oamenii neolitici care erau practici puteau adăuga într-un asemenea război un al doilea sul, jos, de care ar fi putut lega firele de urzeală la distanța dorită.

Dintre etnografii străini care s-au ocupat îndeaproape să dezlege problema țesutului cu greutate de pământ este italianul Ottavio Carneigio Castiglione. În comunicarea care a făcut-o la Congresul Internațional de Antropologie și Etnografie ținut la Torino în 1961, comunicare amplificată în lucrarea sa: „I. Refinormi della Lagozza”, ca și ceilalți cercetători el atribuie greutateilor rolul de a ține firele de urzeală întinse, rigide. Lovindu-se de dificultatea distanței prea mari dintre fire, el construiește un astfel de război și forțând lucrurile introduce prin gaura fiecărei greutate cel puțin 10 fire de urzeală, distanțându-le în mod egal pe toată suprafața războiului de țesut, cu ajutorul unor fusci.

Numai privind războiul construit de italianul Ottavio Carneigio Castiglione, pe care-l reproducem și noi, sare în ochi inutilitatea greutateilor, firele de urzeală putând fi legate de sulul de jos al războiului. Așa cum prezintă războiul construit de Ottavio Carneigio Castiglione și care nu diferă prea mult de un război vertical din zilele noastre, el putea foarte bine să înceapă țesutul de jos, ca în orice război vertical.

Din toate încercările făcute în această direcție pentru noi rămâne valabilă,

pozitivă, observațiile lui Al. Odobescu și V. Pârvan că este vorba de o împletitură și nu o țesătură, încolo numai încercări laudabile.

Iată cum am ajuns noi la dezlegarea tehnicii țesutului cu greutateți de pământ.

Examinând un mare număr de greutateți de pământ ars, descoperite de noi la Podei-Tg.Ocna și-n alte părți, am constatat că toate prezentau urme de uzură numai în partea de sus a găurii de susținere, iar unele având chiar pronunțate urme de curmare. Prin simpla atârănare de fire de lână, aceste greutateți de pământ nu s-ar fi putut deteriora astfel, chiar după secole de întrebuințare. Ele nu aveau un rol static, nu stăteau numai atârmate, erau mișcate, manipulate. De asemenea, am observat fusaiole nearse, dar n-am găsit nicăieri greutateți de pământ nearse. Aceasta ne-a întărit convingerea că greutatețile au fost manipulate. Greutatețile nearse ar fi murdărit lâna și mâinile țesătorului. Pe când fusaiolele puteau fi și nearse, ele nevenind în contact cu firul și nici cu mâinile torcătorului. Oare ce mișcare se putea da unor greutateți atârmate de un fir, una lângă alta? Desigur, erau înnodate una de cealaltă. Deci, nodul cunoscut încă din paleolitic este primul pas în meșteșugul țesutului. De altfel, și reprezentările clasice, într-o oarecare măsură confirmă acest lucru. Pe primul vas grecesc, pomenit de noi, într-un război numai urzit, înainte de a se începe așa-zisa pânză, artistul scoate din rând prima greutate și o ridică la înălțimea pieptului. Nu ne indică el operația care urmează, înnodatul?

La o atentă examinare și celelalte reprezentări dovedesc desigur, într-o măsură mai mică că aceste greutateți nu aveau rolul de a ține firul bine întins ca la pânza cu rost.

În războiul rupestru de la Lagazza, prima greutate se deplasează cu mult spre dreapta peste celelalte. Cu ce scop? Și în războiul de la Odenburg, o greutate stă deasupra celeilalte și nici în războiul Penelopei artistul nu demonstrează rigiditatea și regularitatea unei urzeli într-o pânză cu rost.

În posesia acestor cunoștințe, nu fără prea multe încercări, am ajuns în cele din urmă, să reconstituim tehnica țesutului în acest război. Din el nu rezultă o pânză, ci o împletitură, iar materialul întrebuințat a fost lâna. Făurirea acestui război de țesut este extrem de simplu; două crăcane înfipite în pământ, deasupra cărora se așează sulul. Sulul și crăcanele trebuie să fie dintr-un (material) lemn tare, întrucât greutatea ce urmează să o susțină este destul de mare. La un metru de țesătură, necesită cca 200 greutateți, ceea ce, se recunoaște, este o greutate apreciabilă. Lâna toarsă trebuie bine răsucită, astfel nu poate rezista greutateților și frecării.

Cum am făcut urzirea. Firele se taie de două ori cât înălțimea războiului de țesut și se înnoadă de sul, la mijloc, cu un nod dublu, începând de la stânga spre dreapta, iar la capete li se leagă greutatețile. Firele de urzeală pot fi mai lungi în funcție de lungimea împletiturii ce vrem să o realizăm. Firele se leagă pe sul la distanța de cca 1 cm. Această distanță se poate mări sau micșora în funcție de grosimea lânii.

Greutatețile formează un ciorchine, foarte puțin plăcut ochiului. Și acesta, poate, a fost una din cauzele pentru care artiștii plastici din antichitate, nu au putut

reda cu exactitate întreaga realizare.

Țesutul. Țesătura se execută prin înnodare, începând de la stânga spre dreapta. Țesătorul prinde cu mâna stângă I-ul și al II-lea, pe I-ul îl ține pe arătător și pe cel mic, iar pe II-lea îl ține pe degetul mijlociu și pe cel inelar. Între aceste două fire trebuie să fie o distanță. Pentru aceasta, degetul arătător și cel mic se ridică cât se poate mai sus, iar celelalte două se lasă cât se poate mai jos, astfel ca să se poată petrece greutatea printre ele și să se facă nodul. Din această poziție, mâna dreaptă trage de greutatea I-a, firul I trece pe dedesubtul celui de-al doilea, greutatea se petrece pe deasupra lui și se execută primul nod. Greutatea I-a își ocupă locul în ciorchine. Firul al II-lea trece acum de pe degetul mijlociu și inelar pe arătător și degetul mic, iar locul său îl ocupă firul al III-lea tras din ciorchine cu mâna dreaptă; aceeași mână trage de fir greutatea a II-a, o petrece pe sub firul al III-lea, o vâă pe deasupra lui și se execută al doilea nod, după care greutatea a II-a își ocupă locul în grămadă. Această operație de înodare se repetă până la ultima greutate. De observat, că greutatea penultima ia locul ultimei și dacă s-ar continua înnodatul mereu de la stânga spre dreapta, greutatea s-ar deplasa spre dreapta, țesătura s-ar rări spre stânga, s-ar îndesi spre dreapta și pânza ar ieși pieziș spre dreapta; de asemenea în partea dreaptă firele s-ar încăleca și în cele din urmă țesătura n-ar mai putea fi continuată. De aceea, un rând de noduri se face da la stânga spre dreapta, iar următorul de la dreapta spre stânga.

Când înnodăm de la dreapta spre stânga, firul ultim stă pe degetul mijlociu și pe cel inelar, iar penultimul stă mai sus pe arătător și degetul mic; de data asta greutatea penultima trece firul legat de ea pe deasupra celui ultim, apoi trece greutatea pe sub el și se execută primul nod din dreapta țesăturii. De data aceasta greutatea penultima din stânga ia locul ultimii. Deci, când înnodăm spre dreapta firul penultim devine ultimul, iar când ne întoarcem înnodând spre stânga, el își reia locul pe care l-a avut inițial. Același lucru se petrece și cu primele două fire din stânga, astfel țesătura se echilibrează și iese fără defectele de care am pomenit.

Procedând astfel, fără nici o abatere de la regulile de înnodare indicate, pânza iese uniform, partea dinspre țesător, fața, seamănă perfect cu o împletitură, iar partea cealaltă seamănă cu aceeași împletitură pe dos.

Dacă vrem să obținem duiul, adică doi ochi pe față și doi pe dos, cum se obișnuiește la împletituri, adică să facem o țesătură raiată, cu șanțulețe, când înnodăm spre dreapta în loc să trecem firul pe dedesubt, îl trecem pe deasupra și greutatea pe dedesubt, iar când înnodăm spre stânga în loc să trecem firul pe deasupra îl trecem pe dedesubt și greutatea pe deasupra după care facem nodul. Se mai pot obține rânduri pe dos dacă țesătorul continuă înnodatul înapoi pe partea cealaltă a războiului, înnodând firele în continuare pe dedesubt.

Dacă țesătorul înnoadă la întâmplare, când pe deasupra când pe dedesubt, țesătura iese neregulat, cu ochi amestecați la întâmplare când pe dos, când pe față, pânza prezentând un aspect neestetic.

Țesătura rezultată din acest război este o împletitură, nu însă un tricot. În

această împletitură se pot face scăderi și respectiv adăugiri de fire putându-se realiza „spatele” sau „sinsintele”.

Deosebirea dintre țesătura realizată în războiul cu greutate și între tricot stă în faptul că în războiul cu greutate de pământ se înnoadă, între ele două fire, în timp ce la tricot se înndoadă în lanț un singur fir.

Alte faze ale acestui tip de război.

În decursul mileniilor s-au adus îmbunătățiri, inovații, tehnicii țesutului în acest război. Poate că dintr-o greșeală, cum ni s-a întâmplat nouă, un strămoș neolitic a descoperit bătătura. Noi, din neatenție, am înnodat cu primul fir pe toate celelalte și n-am băgat de seamă decât atunci când firul de care era legată prima greutate se scurtase la o treime.

După primul necaz a urmat bucuria, am introdus bătătura, confirmată documentar de imaginea de pe vasul grecesc din secolul al IV-lea î.e.n., unde țesătorul ține în mână un mosorel. De data acesta greutatea au rolul de a ține întinse, iar bătătura nu se petrece printre firele de urzeală ca la țesătură, ci înnodăm firele de bătătură din păpușă de fiecare fie de urzeală, de la stânga spre dreapta și de la dreapta spre stânga. De observat, înnodarea se face pe deasupra și când înnodăm spre dreapta.

Și când înnodăm spre stânga fără ca de data asta să iasă ochii pe dos. Când înnodăm spre dreapta păpușa stă în mâna stângă, iar când înnodăm spre stânga, păpușa stă în dreapta.

Dacă urzeala este de o culoare și bătătura de altă culoare, urzeala se poate total ascunde pe ambele părți. Pentru aceasta, atunci când înnodăm spre stânga, ținem cu mâna stângă strâns firul de urzeală, iar cu dreapta, în care avem păpușa, înnodăm în sus, ușor spre dreapta, iar când înnodăm spre stânga ținem firul cu dreapta și înnodăm cu stânga. Dacă nu respectăm întru-totul această metodă de înnodare, ori nu se vede de loc bătătura, ori când se vede numai bătătura, când numai urzeala.

În această fază a războiului de țesut se pot executa cu lână diferit colorată împletituri vârgate și motive oricât de complicate ca în orice covor, fiecare culoare se deapănă pe câte o păpușă care în faza verticală se înfing în țesătură.

Care sunt avantajele acestei noi faze? Productivitatea muncii la țesătura simplă crește cu aproximativ 50%, înădirile aproape că dispar, urzeala necunoscându-se prin înnodare. Țesătorul nu este obligat să scoată greutatea din grămadă, ci doar să le salte puțin, iar materialul nu se uzează ca în prima fază a acestui război. Un mare avantaj îl prezintă faptul că aici pot lucra două persoane, împărțindu-și firele.

Războiul cu greutate orizontale

În războiul vertical din faza a II-a, adică atunci când țesătorii au început să execute desene complicate, munca a devenit dificilă. O problemă grea o puneau păpușile care trebuiau fixate undeva în susul pânzei și nu simplu atârinate ca în războiul vertical care începe țesătura în partea de jos. Cel puțin noi am simțit această

greutate și am rezolvat-o aplicând un al doilea sul, pe care se sprijinea ciciochinele de greutate. Fără îndoială aceeași problemă s-a pus și strămoșului nostru neolitic și nu putea s-o rezolve altfel, credem noi, decât transformând războiul vertical cu greutate, în unul orizontal tot cu greutate, fără să aducă nici o modificare tehnicii urzitului și țesutului. Ei au coborât doar sulul la înălțimea unui om așezat pe un scaun și au adăugat în fața lui, la o oarecare distanță, un al II-lea sul, o capră de lemn, peste care se petreceau firele de care atârneau greutatea. Urzirea se făcea legând firele de dinapoi, se petreceau peste sulul de dinainte, putând fi apropiate până la atingere, greutatea atârând până aproape de pământ. Sulul de dinapoi se putea învârti iar cel din față rămânea fix. Țesătorul, care de data asta sta așezat, avea în fața sa o pânză urzită, numai că nu avea rost. Păpușile de lână îi stăteau în față, el numai sălta firul de urzeală care venea la rând și făcea nodul; putea practica cu ușurință un spațiu gol care să-i înlesnească alegerea firelor de proporții mari, cu motive decorative, războiul vertical rămânând mai departe pentru îmbrăcăminte.

Cum s-a făcut trecerea de la războiul orizontal cu greutate la războiul orizontal cu rost.

Acum, fiind în posesia acestor date, vom putea să abordăm începuturile acestui meșteșug, să urmărim evoluția lui pe parcursul mileniilor. Se impune o întrebare: războiul cu greutate de pământ ars a fost, cum s-a crezut, cel mai vechi război de țesut și singurul din neolitic? Noi avem rezerve. Torsul, fără care nu se putea concepe țesutul nu putea începe cu lână, material flexibil, greu de tors, atâta vreme cât omul a avut la îndemână fibrele vegetale precum inul, cânepa etc., fibre ce se pretau minunat la tors și răsucit. Aceste materiale erau cunoscute omului și prelucrate încă din paleolitic. Cu ele făceau sfori pentru legat uneltele, lațuri pentru prins păsări, animale mici, iar sub formă de sfori și funii au servit în construcții până la inventarea cuiului de lemn.

Oare războiul de țesut a izvorât din necesitatea omului de a-și schimba îmbrăcăminte caldă din blană, cu una mai subțire din in sau lână? Noi ne îndoiim. Cum în vremea aceea, grija de căpetenie a omului era procurarea hranei, a cărnii, foamea l-a împins spre această descoperire. O mare cantitate din carnea consumată o constituia peștele. Înclinăm să credem că plasa, sacul de pescuit și pânza rară a vologului a dus pe om la pânza deasă din care și-a confecționat veșmintele.

Și cum s-a realizat vologul, prima pânză? Tot într-un război vertical, urzit la fel, dar la început fără greutate. Firele de tort erau legate de sul, la înălțimea cerută și se înnodau după metoda pomenită. Cu toate că firele vegetale au o elasticitate mult redusă față de lână, înnodatul se făcea cu mare dificultate, firele încurcându-se, pânza rezultată fiind neregulată, cu greșuri. Această fază a durat, desigur, multă vreme, până când omul a simțit nevoia să stăpânească firele cu ajutorul unor mici greutate de lemn, niște bețișoare. Acum înnodatul se făcea cu ușurință și țesătura ieșea regulată. Noi, care am pășit pe urmele strămoșilor noștri, în această fază a războiului de țesut, ne-am slujit de măgelele unor mașini de socotit. De abia când

lâna a intrat în circuitul economic primitiv, s-a trecut la războiul de țesut cu greutate de pământ ars.

În faza orizontală a războiului cu greutate, fie de lemn sau pământ, țesătorul avea în fața sa etalată, între cele două suluri, o adevărată pânză urzită cu firele întinse, alăturate până la atingere, din care lipsea doar rostul. De aici și până la războiul cu bățatură și rost, n-a fost decât un pas. Unui țesător al vremurilor acelea i-a fulgerat prin cap o idee genială; a îngădit un fir de bățatură printre firele întinse, născocind astfel pânza fără rost. În acest stadiu al meșteșugului, țesătorul a trebuit să-și schimbe locul la sulul opus celui de care atârnau greutatele. Și, pentru ca petrecerea firului de bățatură se făcea cu greu, s-a întrebuințat suveica, care în acest stadiu nu putea fi decât un bețișor ascuțit la un capăt și găurit la celălalt. Asemenea suveicii de os s-au găsit în multe așezări. Firul de bățatură legat de gaura acestei navete se petrecea peste firele fără soț, pe sub cele cu soț până la capăt, iar la întoarcere se petrecea pe sub firele fără soț și peste cele cu soț.

Cu timpul, pentru ca suveica să alunece ușor, s-au legat firele cu soț de un fuscel, cele fără soț de altul și cu ajutorul călcătoarelor erau trase în jos, când firele cu soț, când cele fără soț, lăsând suveica să alunece printre ele, creându-se astfel rostul pânzei. De aici au luat naștere ițele, cu scripete acționate de călcătoare, spata, fusceii, adică s-a ajuns la războiul de țesut al bunicilor noștri. (stativele).

NOTĂ *

Articolul a fost parcurs de Ștefan Cucoș care l-a recomandat pentru publicare cu următoarele observații:

Articolul lui I. Săvescu suferă de lipsa unei documentări mai ample, de unele interpretări poate greșite, dar mai ales de lipsa trimiterilor bibliografice asupra izvoarelor pe care le folosește. Deși trebuie să menționăm că nu am intervenit în nici un fel, nici în ce privește exprimarea și terminologia și nici în organizarea lucrării, respectând întrutotul textul pe care ni l-a pus la dispoziție autorul, considerăm că el este deosebit de important.

Reconstituirea războiului de țesut cu greutate, experimentul în sine și descrierea metodologiei tehnice a țesutului în neo-eneolitic prezintă, credem, o importantă descoperire. Aceasta explică urmele de țesături imprimate pe vase și fragmente ceramice, rolul greutateilor de lut ars și tehnologia meșteșugului țesutului. Și, întrucât am intrat și în posesia unui război de țesut cu greutate, reconstituit de I. Săvescu (fig.3/2), am avut posibilitatea să analizăm țesătura de pe acesta prin comparare cu urmele de pe ceramică. Imprimând pe plăci de plastilină țesătura din războiul cu greutate reconstituit și analizându-le la microscopul biocular, împreună cu fragmente ceramice pe care se află urme de țesătură, am constatat o perfectă identitate. Acest fapt ne-a întărit convingerea că I. Săvescu a redescoperit sistemul tehnic al războiului de țesut neo-eneolitic, precum și trecerea de la războiul vertical cu greutate de lut ars la cel orizontal. Acesta din urmă s-a menținut până târziu așa cum dovedesc unele descoperiri din așezări prefeudale.

Deci, cu toate lipsurile mai sus menționate, am considerat că lucrarea lui I. Săvescu se constituie într-un element de arheologie experimentală și merită cu prisosință să fie cunoscută de către arheologi.

Această descoperire a lui I. Săvescu, alături de aceea a folosirii carului cu roți și a tracțiunii animale, a modelării ceramicii într-un sistem rotativ, a folosirii aratrului, cu sau fără plaz, din corn de cerb sau de piatră etc., sunt contribuții deosebit de valoroase la reconstituirea unor tehnologii neo-eneolitice și ne fac să înțelegem poate mai profund celelalte elemente de civilizație.

L'outillage de tisser avec poids Résumé

Cet ouvrage décrit l'outillage de tisser avec poids de préhistoire et le mode d'effectuer de tissu aux noeuds.

La presentation aux details de la méthode d'obtenir du tissu à la base l'expérimentation pratique realize par l'auteur.

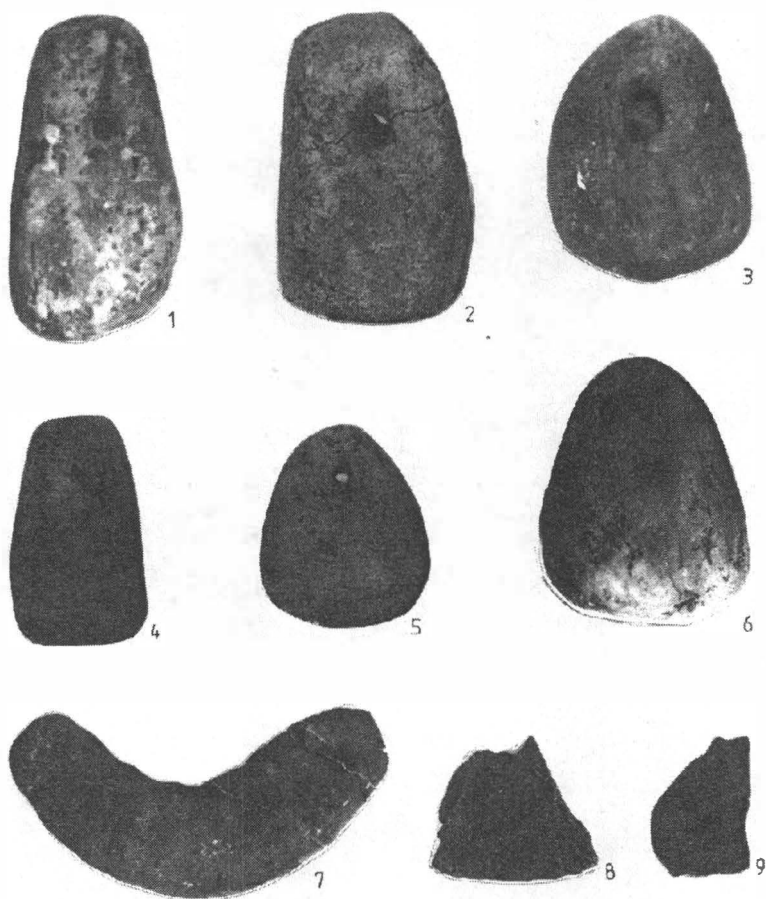

Fig.1. 1-6, greutăți pentru războiul de țesut, din diferite așezări cucuteniene
7, greutate reniformă (după Ottavio Carnegio Castiglione), descoperită la
Podei-Tg.Ocna; 8-9, fragmente ceramice cu urme de țesătură.

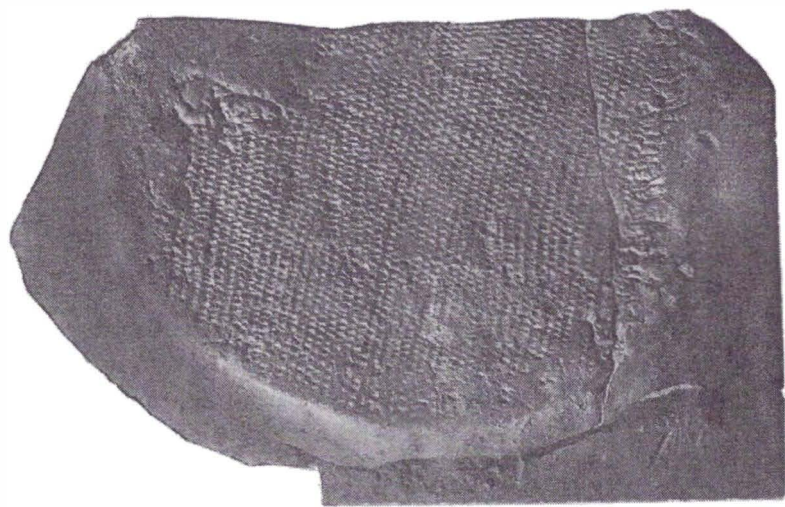

Fig. 2. Fund de vas de la Frumușica cu urme de țesătură imprimate

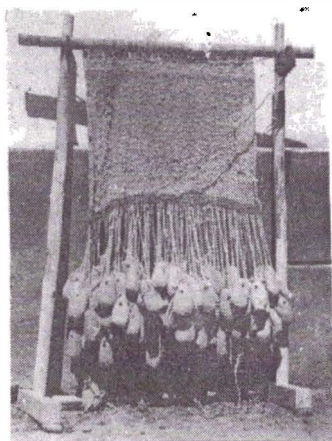
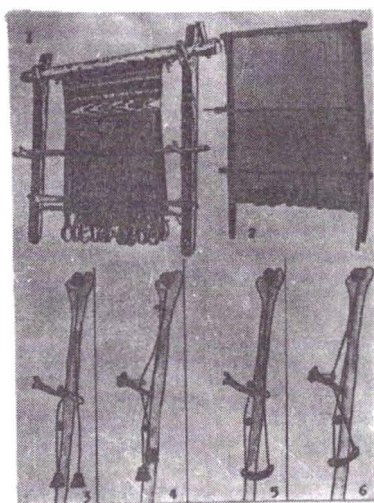
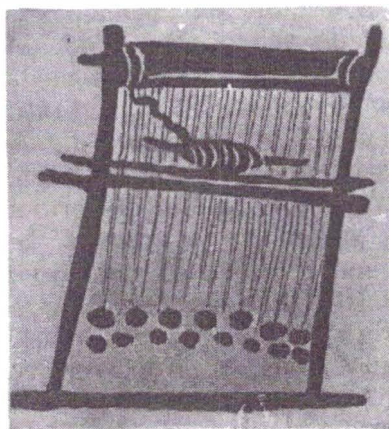

Fig. 3. Războaiele de țesut verticale cu greutăți; 1, pictură pe un vas grecesc; 2, 4, războaie de țesut cu greutăți reconstituite și experimentate de I.Săvescu; 3, războaie de țesut cu greutăți reconstituite de Ottavio Carnegio Castiglione.